

Datum:
2024-10-09
Diarienummer:
MN-2024-9084

Yttrande

Kommunstyrelsen

Remiss från landsbygds- och infrastrukturdepartementet om stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan STK-2024-1274

Miljönämnden har beslutat att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Miljönämnden ser positivt på förslagen som framförs i utredningen och delar problembeskrivningen som framförs. Livsmedelsfusk är ett allvarligt samhällsproblem som skadar förtroendet för branschen, snedvrider konkurrensen och är en del av den kriminella ekonomin. Miljönämnden har under flera års tid påtalat behovet av en statlig fuskstyrka som kan arbeta i hela landet, eftersom fusket inte följer den myndighetsstruktur som finns i Sverige. Det krävs också kompetenser och arbetsmetoder som inte är möjliga att klara av på en lokal kontrollmyndighet.

Yttrande

Miljönämnden ser positivt på förslaget som helhet. Det är viktigt att stärka kontrollen av fusk i livsmedelskedjan för att motverka brottslighet och verka för en likvärdig konkurrens i branschen.

Miljönämnden har sedan 2017 utökat resurserna riktade mot bland annat fusk i livsmedelsbranschen för att öka tryggheten och motverka brottslighet i staden, inom arbetet med Tryggare Malmö. Denna utökning i kombination med närheten till Danmark och samarbetet med deras nationella fuskstyrka har skapat en unik möjlighet att bygga kompetens och utveckla arbetsmetoder för att komma åt livsmedelsfusk. Vidare har miljönämnden genomfört en risk- och sårbarhetsanalys utifrån tillgängliga data och lokala förutsättningar i Malmö. Analysen ligger till grund för att planera insatser med syfte att upptäcka och motverka livsmedelsfusk.

Miljönämndens uppfattning är att trots dessa möjligheter och resurser på lokal nivå så går det inte att genomföra en ändamålsenlig fuskkontroll. Dagens kontrollorganisation och de administrativa gränserna den innebär skapar hinder för att effektivt utreda fusk i livsmedelskedjan, eftersom det ofta finns kopplingar till verksamheter i andra kommuner som behöver ingå i utredningen. Det saknas också möjligheten att ha en bredare kompetens i arbetsgruppen som ska motverka fusk. Det är omöjligt för en livsmedelsinspektör att ha hög kompetens i alla de relevanta områden som krävs för att framgångsrikt kunna upptäcka, utreda och motverka livsmedelsfusk.

Nedan följer fler specifika synpunkter kring de olika delarna av förslaget.

Ansvar för kontrollen av fusk ska centraliseras till de tre centrala myndigheterna i livsmedelskedjan

Miljönämnden ser positivt på ett mer centralt ansvar för kontrollen av livsmedelsfusk. Livsmedelsfusk är gränsöverskridande och följer inte den myndighetsstruktur som finns, tvärtom försöker fusket att hitta svagheter i kontrollen. Sveriges decentraliserade kontrollstruktur försvårar möjligheterna för en effektiv fuskkontroll. Det är inte möjligt för varje kontrollmyndighet inom livsmedelskedjan att, utöver befintligt kontrollansvar, även arbeta effektivt mot fusk. Miljönämnden ser också positivt på gränsdragningen av vilka typer av fuskkontroll som centraliseras. Ansvar för den planerade fuskkontrollen samt möjligheten att ta över enskilda ärenden skapar goda förutsättningar för en central myndighet att kunna arbeta effektivt mot fusk.

Miljönämndens erfarenheter talar för att fusket inte bara är en utmaning i Malmö eller storstäderna, utan det finns utbrett i hela landet. Det finns även stora utmaningar för att hantera livsmedelsfusk som sker inom e-handeln. En lokal organisation för att motverka fusk i livsmedelskedjan är därför ineffektiv då kommuner som framgångsrikt arbetar med fusket endast riskerar att flytta problemen till kommuner som inte har samma förmåga att bekämpa fusket. Inskränkningen i det kommunala självstyret bedöms stå i proportion och vara nödvändig för att uppnå en stärkt kontroll av fusk.

Miljönämnden ser dock en risk för missförstånd kring hantering av befintligt fuskarbete och det som sker inom den ordinarie kontrollen som behöver uppmärksammas. Ett centraliserat ansvar kan innebära att kommunala inspektörer minskar sitt fokus på fusk i sin ordinarie kontroll. Den ordinarie kontrollen kommer fortsatt vara viktig för att motverka fusk och har potential att göra nödvändiga iakttagelser som i vissa fall behöver utredas vidare av den nationella fuskstyrkan. Det är därför viktigt att gränsdragningen blir tydligt kommunicerad vid ett införande samt att det skapas en tydlig struktur för hur och när tips och underrättelse bör vidarebefordras från övriga kontrollmyndigheter till den centrala fuskstyrkan.

En särskild nationell enhet mot fusk inrättas på Livsmedelsverket

Miljönämnden ser positivt på förslaget att skapa en nationell enhet mot fusk under Livsmedelsverket. Det är positivt att samla resurser för att arbeta med fusk i livsmedelskedjan till en central myndighet som då får lättare att kraftsamla. Det skapar även förutsättningar till en högre kompetens inom olika yrkesgrupper på enheten som tillsammans kan genomföra de mer djupgående kontroller som krävs. Det underlättar samtidigt kontakterna med andra nationella och internationella myndigheter. Miljönämnden vill särskilt belysa behovet av samarbeten inom regeringsuppdraget mot arbetslivskriminalitet eftersom det finns en tydlig koppling till fusk i livsmedelskedjan.

En central enhet mot fusk minskar också risken för hot och våld mot inspektörer på kommunal nivå. Nuvarande organisation innebär en stor sårbarhet med många kontrollmyndigheter som består av enskilda inspektörer som är kända av verksamhetsutövarna. Det finns därför risk för att en hotbild skapas om det genomförs ett framgångsrikt arbete mot livsmedelsfusk samtidigt som handläggaren behöver vara tillgänglig för service och rådgivning. En nationell enhet har bättre förutsättningar att hantera livsmedelsfusk med minskade risker för otillåten påverkan.

Miljönämnden ser dock en risk att befintlig kompetens som byggts upp i kontrollmyndigheterna går förlorad i samband med en övergång. Det finns också en risk att den geografiska lokaliseringen av nationella fuskstyrkans kontor medför att insatser inte prioriteras jämt i landet. Riskerna beskrivs i utredningen, men miljönämnden vill understryka behovet av att enheten på längre sikt finns på fler ställen i landet.

Nya bestämmelser om uppgiftsskyldighet för myndigheter

Miljönämnden ser positivt på förslaget om nya bestämmelser och vill understryka behovet av att fånga upp information om fusk från ordinarie kontrollen.

Ny lag om sanktionsavgifter mot fusk

Miljönämnden ser positivt på förslaget om en ny lag om sanktionsavgifter mot fusk i livsmedelskedjan. De ekonomiska påföljderna som ska fastställas till två gånger aktörens ekonomiska fördel alternativt ett belopp upp till 50 miljoner bedöms vara avskräckande. Miljönämnden anser att de höga sanktionsbeloppen bedöms det vara befogade eftersom det finns stora brottvinster samtidigt som det blir ett sätt för samhället att markera allvaret med livsmedelsfusk.

Finansiering

Miljönämnden ser positivt på utredningens föreslagna finansiering i sin helhet. Det är särskilt positivt att förslagets finansieringsmodell blir oberoende av ifall företagen betalar avgifter för uppföljande eller händelsestyrda kontroller. Risker hade annars varit att företag som får höga kontroll- och sanktionsavgifter går i konkurs före betalning och enheten då fått svårt att finansiera sin verksamhet.

Miljönämnden anser också att det är betydligt mer kostnadseffektivt med ett centraliserat arbete mot livsmedelsfusk jämfört med ifall varje kontrollmyndighet själva behövt bygga upp förmågan. Förslaget bedöms därmed minska kostnaderna för kommunerna.

Slutord

Miljönämnden har under flera års tid varit drivande i att uppmärksamma behovet av ett samlat grepp på nationell nivå för att klara av att hantera livsmedelsfusket. Miljönämnden delar den beskrivning av problembilden och anser förslagen på åtgärder som utredaren presenterat är väl avvägda för att få effekt av arbetet mot livsmedelsfusk.

Miljönämnden anser att en statlig organisation med en särskild fuskstyrka för arbetet mot livsmedelsfusk är en välbehövlig ambitionshöjning på området. En fortsättning med nuvarande organisering där kommunala inspektörer behöver bli experter på fördjupade kontroller av livsmedelsfusk är inte realistiskt ifall det ska gå att uppnå avsedd effekt på nationell nivå.

Miljönämnden har idag tre operativa resurser som årligen ser till att tonvis med osäkra livsmedel, stöldgods och fusk med fakturor motarbetas för att försöka skapa en trygg stad där livsmedel inte är ett verktyg för kriminella krafter. Tänk då vad en statlig fuskstyrka med rätt förutsättningar kan åstadkomma.

Ordförande

.....
Sofia Hedén
.....

Nämndsekreterare

.....
Douglas Truedsson
.....